

Εξετάσεις στη Θεωρία της Ειδικής Σχετικότητας

Ιούνιος 2005

Να λυθούν τα τέσσερα από τα πέντε θέματα

Σημείωση: οι λατινικοί δείκτες $i, j, \dots$ παίρνουν όλες τις χωροχρονικές τιμές 0,1,2,3.

Θέμα 1: Παρατηρητές 1 και 2 με τετραταχύτητες u_1 και u_2 , αντίστοιχα, παρατηρούν φωτόνιο τετραορμής p^i .

α. Δείξτε ότι ο λόγος των συχνοτήτων ν_1/ν_2 του φωτονίου που παρατηρούν οι παρατηρητές στο ιδιοσύστημά τους είναι ίσος με $u_1^i p_i / u_2^i p_i$.

β. Εάν η σχετική ταχύτητα του παρατηρητή 1 ως προς τον παρατηρητή 2 είναι $\vec{u}$ αποδείξτε [χρησιμοποιώντας το ερώτημα (α)] τη σχέση *Doppler* που συνδέει τις συχνότητες που παρατηρούν οι δύο παρατηρητές για το φωτόνιο θεωρώντας ότι στο ιδιοσύστημα του 2 η γωνία μεταξύ της $\vec{u}$ και της κατεύθυνσης διάδοσης του φωτονίου είναι θ .

Θέμα 2: Το αδρανειακό σύστημα αναφοράς Σ' κινείται κατά τον τυποποιημένο τρόπο ως προς το αδρανειακό σύστημα αναφοράς Σ με ταχύτητα u . Μια ράβδος κινείται παράλληλα προς τον άξονα x του Σ με σταθερή ταχύτητα v . Εάν L και L' είναι τα μήκη της ράβδου που μετρούν οι παρατηρητές των Σ και Σ' αντίστοιχα, αποδείξτε ότι: $L = [1 - \beta(v)\beta(u)]\gamma(u)L'$.

Θέμα 3: Σε ένα αδρανειακό σύστημα Σ το ηλεκτρικό και το μαγνητικό πεδίο $\vec{E}$ και $\vec{B}$ βρίσκονται στο επίπεδο $y - z$ και σχηματίζουν γωνία $\phi \neq \pi/2$. Θεωρούμε ένα άλλο σύστημα Σ' το οποίο κινείται κατά τον τυποποιημένο τρόπο ως προς το Σ κατά μήκος του κοινού άξονα x, x' με ταχύτητα v .

α. Δείξτε ότι τα πεδία $\vec{E}'$ και $\vec{B}'$ που παρατηρούνται στο Σ' μπορεί να είναι παράλληλα και βρείτε την ταχύτητα v ώστε αυτό να συμβαίνει.

β. Εξηγήστε γιατί το Σ' δεν είναι μοναδικό με βάση τους μετασχηματισμούς των πεδίων. [Υποδ: πώς πρέπει να κινείται ένα Σ'' ως προς το Σ' ώστε και σε αυτό να είναι τα πεδία παράλληλα;]

Δίνονται οι εκφράσεις μετασχηματισμού των πεδίων

$$\begin{aligned} E'_{\parallel} &= E_{\parallel}, & \vec{E}'_{\perp} &= \gamma(\vec{E}_{\perp} + \vec{u} \times \vec{B}) \\ B'_{\parallel} &= B_{\parallel}, & \vec{B}'_{\perp} &= \gamma(\vec{B}_{\perp} - \frac{1}{c^2} \vec{u} \times \vec{E}) \end{aligned}$$

και οι διανυσματικές ταυτότητες

$$\begin{aligned} \vec{a} \times (\vec{b} \times \vec{c}) &= \vec{b}(\vec{a} \cdot \vec{c}) - \vec{c}(\vec{a} \cdot \vec{b}), \\ \vec{a} \cdot (\vec{b} \times \vec{c}) &= \vec{b} \cdot (\vec{c} \times \vec{a}) \end{aligned}$$

Θέμα 4: Στο αδρανειακό σύστημα Σ το τετράνυσμα A^i έχει συνιστώσες: $A^i = \begin{pmatrix} A^0 \\ \vec{A} \end{pmatrix}_{\Sigma}$.

(α) Υποθέτοντας ότι το A^i είναι χρονικό υπολογίστε την ταχύτητα $\vec{u}$ ενός συστήματος Σ' στο οποίο το A^i δεν έχει χωρικές συνιστώσες.

(β) Υπάρχει τέτοια ταχύτητα όταν το A^i είναι χωρικό;

(γ) Η τετραορμή ενός σωματιδίου στο Σ είναι $p^i = \begin{pmatrix} 3 \\ \hat{x} - \hat{y} \end{pmatrix}_{\Sigma}$. Υπολογίστε τη μάζα, την ενέργεια και την ταχύτητα $\vec{u}$ του σωματιδίου στο Σ ($c = 1$).

Θέμα 5: Φωτόνιο συχνότητας ν απορροφάται από ακίνητο ηλεκτρόνιο μάζας m . Εάν το ηλεκτρόνιο επανεκπέμπει το φωτόνιο σε γωνία θ ως προς την αρχική διεύθυνση του φωτονίου, υπολογίστε τη συχνότητα ν' του εκπεκκόμενου φωτονίου.

Καλή σας επιτυχία